

Bij 1 Koningen 16,29-34 (K.S.)

Op het eerste gehoor

De geschiedkundige notities over koning Achab van Israël zijn onderdeel van een lange reeks, die begint in 1 Kon. 14. De gegevens worden steeds in hetzelfde patroon opgesomd, eindigend met het bijna altijd op dezelfde manier geformuleerde bericht van de dood en begrafenis van de koning. Men kan zich afvragen wat wij anders kunnen doen dan dit alles voor kennisgeving aan te nemen. Ook de beoordeling van de verschillende koningen is doorgaans te summier en op het eerste gezicht te ongenueanceerd om ons te kunnen aanspreken.

De aard van de geschiedschrijving

Hier is geen gewone geschiedschrijver aan het werk, want allerlei vanuit historisch oogpunt belangrijke gegevens worden verzwegen. Er wordt volstaan met de herhaalde verwijzing naar ons helaas niet meer bekende annalen. Daardoor ontstaat er een ons inziens vertekend beeld van de werkelijkheid. Een duidelijk voorbeeld daarvan is de behandeling van de geschiedenis van koning Omri (1 Kon. 16,21-28). Het belangrijkste dat over hem gezegd lijkt te kunnen worden is dat hij 'wandelde in al de wegen van Jerobeam' en daarom vanuit godsdienstig oogpunt gefaald heeft.

Daarentegen kunnen wij uit de summier gegeven alleen al opmaken dat Omri politiek gezien, heel belangrijk geweest is voor Israël. Hij zorgde ervoor dat er na vele jaren van interne strijd weer een periode van rust en stabiliteit aanbrak. Hij vestigde een dynastie die het voor Israëlitische begrippen erg lang zou uithouden. Vooral zijn zoon Achab zou de vruchten plukken van Omri's politiek, zoals kan worden afgeleid uit zijn lange regeringsperiode. Ook via buitenbijbelse bronnen weten we dat Omri niet zomaar iemand was. Tot lang na zijn dood werd in Assyrische geschriften de staat Israël aangeduid als 'huis van Omri'. Doch blijkbaar telde dit alles niet voor de bijbelschrijver. Ook Achab, onder wiens langdurige regering de staat Israël toch een bloeitijd heeft doorgemaakt, komt er bakaaid van af. Wél wordt er van hem veel meer verteld dan van zijn vader. De geschiedenis van Achab loopt door tot aan 1 Kon. 22,39-40. Maar tussen deze verzen met de gebruikelijke aanduiding van de dood en de begrafenis van de koning en de inleiding van 1 Kon. 16 in wordt van hem weinig goeds bericht. Daarbij is dan ook nog de hoofdrol weggelegd voor een ander, voor de profeet Elia.

De aard van de afgoderij

De koningen vóór Achab werd verweten dat zij de lijn gevolgd hadden van Jerobeam en de verfoede heilgdommen te Dan en Betel ongemoeid lieten. Achab gaat nog een stap verder

door te huwen met de phoenicische prinses Izebel en met haar de god Baäl binnen te halen.

Alleen al de namen van Izebel en haar vader Etbaäl moeten voor rechtgeaarde aanhangers van JHWH een gruwel zijn geweest. Izebel betekent 'waar is de prins (namelijk Baäl)?'. Dat is een regel uit het ritueel bij het feest rond Baäls afdaling naar en opstanding uit het dodenrijk. Etbaäl betekent 'met Baäl', een uitdrukking van geloofsvertrouwen. Nu waren Baäl en zijn consorten geen onbekenden in Israël. Ten tijde van de Richteren bleken vele Israëlieten gevoelig te zijn voor de verering van deze god van het weer die borg staat voor de vruchtbaarheid. Baäl – zijn naam betekent niet meer dan 'heer' – was in vele verschijningsvormen bekend. Vele plaatsen hadden hun eigen Baäl. De instelling van de heilgdommen te Dan en Betel was in feite een legitimering van een oud en taai volksgeloof dat aansluit bij de wetmatigheid in de natuur, met name bij de wisseling van de seizoenen. Bij dit alles stond Baäl centraal. Hij is de god van de orde. Heel herkenbaar dus en heel belangrijk ook als de beschermers tegen de chaos. Het feit dat Achab nu openlijk Baäl ging dienen neemt niet weg dat hij blijkbaar zijn geloof in JHWH niet had afgeschreven. Hij geeft zijn kinderen tenminste nog namen die verwijzen naar JHWH. Hij koos dus voor een syncretisme, waarbij plaats is voor zowel JHWH als Baäl. Die keuze is ongetwijfeld politiek gekleurd. Het is een poging om in ieder geval op het godsdienstige vlak zo min mogelijk vijanden te maken. Maar daarmee is Israël nu wel bijna volledig geassimileerd met de voormalige Kanaänitische bevolking. De herbouw van Jericho is wat dat betreft een teken aan de wand. Maar God laat dat niet zomaar over zijn kant gaan. Hij houdt zich aan het vloekwoord over Jericho dat Hij ten tijde van de intocht sprak. En Hij komt ook met nieuwe woorden, via zijn profeet Elia.

Bij de prediking

Men zou zich kunnen aansluiten bij de benadering van de werkelijkheid zoals we die hier zien bij de schrijver van dit bijbelgedeelte: door de schone schijn van politiek succes en verdraagzaamheid ten opzichte van andere godsdiensten heen wordt gewezen op de noodzaak te blijven luisteren naar Gods woord. Juist als het je wél gaat en je alles onder controle denkt te hebben is er moed voor nodig om je daarvoor open te durven stellen, om kritiek te accepteren op je eigen redelijkheid en handigheid.

Literatuur

Tom Naastepad, *Elia*, Kok, Kampen.
Huub Oosterhuis, *Nieuw bijbels liedboek*, Ambo, Baarn, blz. 100-105.

19 juni 1988

zondaglesing:

1 Koningen 16,29-34
Psalm: 108
Torah: Numeri 22,2 t/m 23,9

klassiek:

psalmwoord bij de intocht: Ps. 25,16.18
bij de gaven en aan tafel: Psalm 9,11-12;
Psalm 17,6; Marcus 11,24
epistel: 1 Petrus 5, 5b-11
zondagslied: LB gezang 107
'Wie zich hovaardig heffen'
evangelie: Lucas 15,1-10

in het nieuwe lectionarium:

Job 38,1.8-11
tussenzang: Psalm 107 (R vs.1)
(tussenlesing: 2 Korintiërs 5,14-17)
vers voor het evangelie: Lucas 7,16
Marcus 4,35-41

kleur: groen

zondagsschool en kinder(neven)dienst:
1 Koningen 16,29-34

thema van de week

van 13 tot en met 19 juni:
Haat het kwade, doe het goede.

school:

Amos 1-4
Amos 5-7
Amos 8,9

gebed

(Romeins missaal)

Heer,
geef ons blijvende eerbied
en liefde voor uw Naam,
want nooit onttrekt Gij uw leiding
aan hen die Gij in uw liefde hebt
gegrondvest.
Door onze Heer, Jezus Christus

(uit het lutherse Dienstboek)

Almachtige eeuwige God,
die de ganse christenheid
door uw Geest heiligt en bestuurt:
verhoor ons gebed
en geef, dat wij door uw genade
U dienen in rein geloof,
in heiligheid en gerechtigheid.
Door Jezus Christus, onze Heer.

(Huub Oosterhuis, Bid om vrede)

Heer onze God
Gij geeft uw licht, uw woord
aan wie maar wil
Gij geeft uw koninkrijk
aan arme en zondige mensen –
maar dan zult Gij ook voor ons
genadig zijn.
Stuur ons niet weg van hier
met lege handen
maar maak ons vol
van Jezus Christus,
uw woord van trouw
uw levend licht
voor deze wereld en voor alle tijden.

Voorbede gevraagd

(Oecumenische gebedskalender)
voor Polen

Op het eerste gehoor

De verhalen die op deze zondag gelezen worden zijn bekend. Soortgelijke handelingen worden overigens ook toegeschreven aan Elisa (zie 2 Kon. 4). Aan de ene kant zijn deze wonderbaarlijke overwinningen op de honger en de dood geliefde vertelstof, aan de andere kant zullen de hoorders toch moeite hebben met de vraag in hoeverre wij één en ander kunnen toepassen op onze eigen situatie. Wij zullen het voedselprobleem en de dreiging van de dood normaal gesproken anders benaderen.

'Zo waar de Here leeft'

In het vorige hoofdstuk werd vermeld dat koning Achab de Baäl ging dienen. Zoals al eerder werd opgemerkt moeten wij hier denken aan een vorm van syncretisme: Achab had de verering van JHWH niet opgegeven, hij had er alleen de godsdienst van de Kanaänieten aan toegevoegd.

Maar dat is ontoelaatbaar. JHWH gaat daarom ook direct de confrontatie aan. Hij duldt geen ander naast zich. Gelijk al de naam van de profeet die Hij zendt spreekt boekdelen. Elia betekent

'JHWH is god'. In het heetst van de strijd tegen de Baälpriesters zal die centrale belijdenis weer terugkeren: 'De Here, die is God' (1 Kon. 18,39). Hij alleen openbaart zich als zodanig.

De eerste woorden van Elia en de eerste gebeurtenissen rondom zijn persoon zijn tekenend voor JHWH. Baäl wordt bestreden op zijn eigen terrein. Zonder dat hij met name wordt genoemd is het duidelijk dat in de aankondiging van het uitblijven van dauw en regen Baäl voor het blok wordt gezet. Want Hij werd vereerd als degene die zorg draagt voor de tijdige komst van de regen in het voor- en najaar. En de aanwezigheid van morgendauw in de zomer schreef men toe aan zijn dochters.

Maar wij horen voorlopig niets van Baäl. Daarentegen toont JHWH hoezeer Hij aanwezig is. Hij laat Baäl als het ware vergeten doordat Hij alles doet wat men eigenlijk van Baäl had verwacht. En Hij doet nog meer. Op wonderbaarlijke wijze voorziet JHWH zijn profeet van eten en drinken. Het zal wel geen toeval zijn dat de verzorging van Elia zo lijkt op de manier waarop

JHWH zijn volk tijdens de tocht door de woestijn in leven hield, met manna en door kwakkels. Dit sluit aan bij wat al eerder werd opgemerkt bij de herbouw van Jericho: we zijn terug bij 'af'. Heel de verovering van het heidense Kanaän moet opnieuw beginnen. Maar nu gaat het niet meer om het land,

maar om de harten van de Israëlieten. Hoezeer Baäl en de koningen die hem dienen tekort schieten zien we in de volgende scène. Een weduwe uit Sarefat dreigt samen met haar zoon de honger dood te sterven. Dat is een aanklacht tegen de koning, want de zorg voor weduwen en wezen behoorde vanouds

tot zijn verantwoordelijkheid.

Terloops wordt nog vermeld dat Sarefat bij Sidon hoort. Het valt dus waarschijnlijk onder het beheer van de vader van Izebel. Ook hij valt door de mand. En het blijkt dat JHWH's macht zich uitstrekt tot in het hart van het gebied van de Baälcultus.

Nadat JHWH zich via Elia als de ware koning had laten kennen in de zorg voor de zwakken, begeeft Hij zich ook nog op een ander terrein dat men aan Baäl toedichtte: dat van leven en dood. Men geloofde dat het opbloeien van de natuur samenhangt met een overwinning van Baäl op de dood. Zodoende stelde men ook zijn hoop op Baäl bij de dreiging van de dood. Men bad in zo'n geval tot hem of tot de dodengeesten in zijn gevolg om interventie.

De uitleggers van deze tekst verschillen van mening over de vraag of de jongen nu echt of slechts bijna dood was. Dit onderscheid werd door mensen uit die tijd echter heel anders ervaren. Bij ernstige ziekte of grote dreiging rekende men zich vaak al tot de doden. In de psalmen vinden we daarvan sprekende voorbeelden. Een redding uit zo'n noodsituatie werd gezien als een redding uit het dodenrijk.

Deze opwekking staat in het teken van de vraag of Elia wel een 'man Gods' is (vs.18). Nadat de moeder haar zoon terug heeft, kan zij het met zekerheid zeggen: 'Thans weet ik dat gij een man Gods zijt, en dat het woord des Heren waarheid is'. Om dat laatste ging het nu in dit hoofdstuk.

Bij de prediking

Wat opvalt bij de vergelijking met het voorafgaande is met name het verschil in houding tussen de weduwe van Sarefat en koning Achab. De laatste zoekt uit politieke overwegingen zijn heil bij de Sidoniërs en neemt een passant ook hun godsdienst over. De Sidonische vrouw durft het aan om de profeet van de God van Israël op zijn woord te geloven. Ze offert daar zonder meer haar laatste voedsel voor op.

Als het erom gaat God te vertrouwen op zijn woord, dan mogen wij dat ook toepassen op de problemen van deze tijd met de voedselvoorziening en op onze ongelijke strijd met de dood en nooit de hoop opgeven dat ons hierin de overwinning zal worden geschonken. En al is dat niet direct definitief, dan nog misschien wel op kleinere schaal, waarbij ook wijzelf een rol kunnen spelen. Misschien dat mensen daarin dan ook iets van God herkennen, zoals die weduwe Elia herkende als man van God.

26 juni 1988

zondaglezing:

1 Koningen 17
Psalm: 109
Torah: Numeri 23,10 t/m 24,25

klassiek:

psalmwoord bij de intocht: Psalm 27,1-2
bij de gaven en aan tafel: Psalm 13,4-5;
Psalm 18,3; 1 Johannes 4,16
epistel: Romeinen 8,18-23
zondagslied: LB gezang 4787, ZJ 433
'Geest van hierboven'
evangelie: Lucas 6,36-42

in het nieuwe lectionarium:

Wijshand 1,13-15; 2,23-25
tussenzang: Psalm 30 (R vs.2a)
(tussenlezing: 2 Korintiërs 8,7-15)
vers voor het evangelie: 2 Timoteüs 1,10b
Marcus 5,21-43

kleur: groen

zondagsschool en kinder(neven)dienst:

1 Koningen 17

thema van de week

van 20 tot en met 26 juni:
Vogels Gods

school:

Jona 1-2
Jona 3
Jona 4

gebed:

(Romeins missaal)

God, uw genade is het
dat wij U Vader mogen noemen
en kinderen zijn van het licht.
Wij bidden U
dat wij niet verloren raken
in de duisternis van de dwaling,
maar altijd, zichtbaar voor anderen,
leven in het licht van de waarheid.
Door onze Heer, Jezus Christus

(anglicaanse en lutherse traditie)

Bescherm van wie op U hopen, God,
zonder wie niets waardevast, niets
heilig is,
vermenigvuldig over ons
uw barmhartigheid,
opdat wij onder uw leiding en
onder uw hoede
met de vergankelijke goederen
zó omgaan
dat wij de blijvende
reeds kunnen beërven.
Door onze Heer, Jezus Christus.

(zelfde traditie, vert. W. Barnard)

o God, gij bescherm
van wie op U hopen,
zonder U geen vastheid
en geen bestendigheid.
Zonder U is niets heilig.
Vermenigvuldig over ons Uw ontferming.
Met U als gids,
met U als herder,
kunnen wij links laten liggen
wat alleen tijdelijk, werelds voordeel geeft
en niet verloren laten gaan
ons heil voor altijd.

Voorbede gevraagd

(Oecumenische gebedskalender)
voor de Sovjetunie

Op het eerste gehoor

Vele hoorders zullen grote moeite hebben met de bloederige ontknoping van deze geschiedenis. En ook zullen wij tegenwoordig toch niet meer Gods stem in de donder, die de overwinning op de Baälpriesters inluidde, horen klinken.

Wat betreft de afbakening van de periodes is het raadzaam om niet het hele hoofdstuk te lezen, maar zich te beperken tot vs. 1-2a en vs. 17-45. Het gedeelte over de ontmoeting tussen Elia en Obadja is een latere toevoeging en draagt niets wezenlijks bij aan de gebeurtenissen die erop volgen. Eerder schept het verwarring door de tegenpraak van vs. 4, waarin melding wordt gemaakt van 100 profeten van JHWH, en vs. 22, waarin Elia zegt als enige profeet te zijn overgebleven.

De definitieve afrekening met Baäl

Nadat in het voorafgaande hoofdstuk getoond is dat JHWH zeker niet onderdoet voor Baäl, komt het hier tot een directe confrontatie tussen beiden. Het is niet mogelijk JHWH en Baäl te dienen. Zodoende, zegt Elia, 'hinkt men op twee kruken'. Dat is ook typerend voor de politiek van Achab: hij eet van twee wallen. Maar zo kun je niet met de God van Israël omgaan. Op zo'n manier dien je ook niet meer JHWH, doch slechts een karikatuur van Hem. Vandaar dat er op het eerste gezicht zo denigrerend over JHWH als een 'kruk' gesproken kan worden. Het gaat in feite niet om JHWH zelf. Daarom is het ook niet nodig om, zoals in bijna alle vertalingen gebeurt, versluisend te vertalen met 'hinken op twee gedachten' (Staten- en Willibrordvertaling) of 'aan beide zijden mank gaan' (Nieuwe Vertaling, NBG).

Elia's voorstel aan het volk om op grond van het teken van een hemels vuur te beslissen over de vraag wie er nu werkelijk 'god' mag heten, sluit aan bij het beeld dat men had van Baäl. Hij wordt namelijk vaak afgebeeld met de bliksem in zijn geheven rechterhand, gereed om die weg te slingeren. Door Elia's aanmoediging die hij de Baälpriesters toeroept wordt de zaak helemaal op scherp gesteld. Hij refereert aan het geloof in Baäls jaarlijkse opstanding uit het dodenrijk. De slaap waarvan Elia spreekt is Baäls doodslaap. En met zijn reis wordt de reis vanuit het dodenrijk naar zijn tempel op aarde bedoeld. Tussen de regels door zal Izebel zich ook aangesproken hebben gevoeld. Haar naam betekent immers 'waar is prins (Baäl)?' En dat is een regel uit het Kanaänitische ritueel, vooruitlopend op het feest van Baäls komst uit het dodenrijk. De priesters brengen bloedoffers door zichzelf te verwonden. Ze geven iets van hun leven om op die manier Baäl tot leven te brengen. Dat is tekenend voor die god. Op zijn beurt toont Elia groot geloofs-

vertrouwen door het toch al zo kostbare water in grote hoeveelheden over het altaar te gieten. Het lijkt op wat de weduwe van Sarefat deed. Ook zij gaf in vol vertrouwen het laatste van haar spaarzame voedsel weg.

In zijn gebed tot JHWH stelt Elia vervolgens tegenover de natuurgod Baäl de God van Abraham. Tegenover de representant van de gevestigde orde staat Hij die de mens oproept op weg te gaan met als enige garantie het woord van zijn God. Die God van Abraham bewijst zich nu door vuur, net zoals Hij dat deed in de woestijn. En zoals twaalf stenen in de Jordaan herinneren aan de intocht, zo geschiedt het teken hier bij twaalf stenen op de Karmel. Het is een nieuw begin van de God die zijn volk steeds weer op het juiste spoor moet zetten. En het volk herhaalt de belijdenis zoals die al eerder werd uitgesproken tegenover Jozua (Joz. 24,17): 'JHWH is God'.

De Baälpriesters worden afgeslacht bij de beek Kidron. Gezien de plaats is dit niet anders dan een herhalingsoefening. Want was het al niet eerder gebeurd ten tijde van Barak (Richt. 4-5)? Zou het toeval zijn dat de naam Barak 'bliksemflits' betekent?

Bij de prediking

Wanneer de gruwelijke afrekening met de Baälpriesters ter sprake gebracht wordt, zal het accent moeten vallen op het bedenkelijke feit dat de tegenstand tegen God steeds weer opkomt. De boodschap van dit verhaal mag niet zijn dat God hard is (trouwens, wie zijn wij dat wij Hem zouden kunnen beoordelen?), maar dat de mensen zo hardleers blijken te zijn. Centraal staat de kernachtige belijdenis 'JHWH is God'. Onze God beantwoordt niet aan bepaalde verwachtingspatronen van hoe een god zou moeten zijn. Zijn openbaring stelt al onze ideeën, ook die over het goddelijke, onder zijn kritiek. Over deze belijdenis heeft Miskotte mooie dingen gezegd in zijn boek *Als de goden zwijgen* (Verzameld werk, deel 8). Enigszins provocerend wordt het verwoord bij Naastepad, *Elia*, blz. 48: 'men moet (...) niet aarzelen om de geestestoestand van onze generatie op één lijn te stellen met de verbijstering van het volk van Israël op de berg Karmel toen het voor het eerst hoorde dat er zo iets is als een alternatief: of JHWH; of de voorzienigheid, of de bevrijding; of de macht van de sterken, of het gezag van de zwakken; of de albeweging, of het schreien van misdeelden; of vóór, of tegen; maar geen syncretisme, geen harmonie tussen rijk en arm, geen brutale ontkenning van een laatste strijd; democraten: 'hoe lang wilt gij dansen op twee stompen?.'

3 juli 1988

zondagsezing:

1 Koningen 18
Psalm: 110
Torah: Numeri 25,1 t/m 26,51

klassiek:

psalmwoord bij de intocht: Psalm 27,7.9
bij de gaven en aan tafel: Psalm 16,78;
Psalm 27,4; Johannes 17,11
epistel: 1 Petrus 3,8-15a
zondagslied: LB gezang 306
'Heer, stuur zelf het schip'
evangelie: Lucas 5,1-11

in het nieuwe lectionarium:

Ezechiël 2,2-5
tussenzang: Psalm 123 (R vs. 2cd)
(tussenlezing: 2 Kor. 12,7b-10)
vers voor het evangelie: Lucas 4,18
Marcus 6,1-6

kleur: groen

zondagsschool en kinder(neven)dienst:

1 Koningen 18

thema van de week:

van 27 juni tot en met 3 juli:
Vuur van de hemel

gebed

(Romeins missaal)

God, door de vrijwillige vernedering van uw Zoon hebt Gij de gevallen mensheid weer opgericht.
Schenk uw gelovigen de ware blijdschap: Gij hebt ons allen uit de slavernij van de zonde bevrijd: laat ons eens delen in de vreugde van uw Koninkrijk.
Door onze Heer, Jezus Christus.

(Anglicaanse en lutherse traditie)

Geef, vragen wij, Heer, dat het wereldgebeuren door uw bestel voor ons op vrede zal worden gericht en uw kerk zich zal verheugen in ongestoorde toewijding.
Door onze Heer, Jezus Christus.

(zelfde traditie, vert. W. Barnard)

Geef ons, o Heer, zo smeken wij, dat 's wereld loop volgens Uw raad in vrede moge voortgaan en dat Uw kerk U toegewijd in rust en blijdschap U moge dienen.

Voorbede gevraagd

(Oecumenische gebedskalender)
Baltische staten

Op het eerste gehoor

De meeste aandacht zal bij de lezing van dit hoofdstuk getrokken worden door de hemelvaart van Elia. Vanouds wordt een dergelijk afscheid van het aardse leven als het meest ideale beschouwd. Elia heeft immers, net zoals Henoch volgens Gen.5,24, de dood niet gezien. Dit gebeuren staat waarschijnlijk echter te ver van de hoorder af om troost te kunnen bieden bij de dreiging van de dood. Het is raadzaam om de lezing te beperken tot vs.1-18. De spectaculaire en deels gruwelijke verhalen in vs.19-25 zouden op zich al te veel uitleg vragen.

De opvolging van Elia

Opmerkelijk genoeg gaat het in dit hoofdstuk niet in de eerste plaats om de hemelvaart van Elia, maar om de overdracht van zijn taak aan Elisa. Dat kunnen we al aflezen uit het eerste vers. De vermelding van de hemelvaart staat als het ware terloops in een bijzin. Waar het om gaat is dat Elia en Elisa samen op weg gaan. Daarbij wordt over Elia's hemelvaart gesproken als over een gebeurtenis die de hoorder al wel bekend is. Want er staat 'de storm' (niet: 'een storm' zoals in de meeste vertalingen). Blijkbaar wist men er al van. Het bekende verhaal van Elia's hemelvaart dient dus als achtergrond. Het markeert het begin van Elisa's optreden. Elisa betoont zijn trouw aan Elia, 'totdat de dood hen scheidt'. En zoals de eerstgeborene volgens de wet (zie Deut.21,17) een dubbel deel van de erfenis krijgt, zo vraagt Elisa een dubbel deel van de geest die op Elia is (vs.9). Natuurlijk is zoiets niet zomaar overdraagbaar. Het is een geschenk van God. Maar alle tekenen wijzen erop dat deze overdracht ook inderdaad plaatsvindt.

Het eerste teken is de mantel als kenmerk van iemands persoonlijkheid ('kleren maken de man', zeggen ook wij nog). Het tweede is de manier waarop Elisa zich een weg baant door de Jordaan. Hij doet dat net zo als zijn voorganger. En tenslotte fungeren de profeten van Jericho als getuigen. Zij hadden Elia en Elisa uitgeleide gedaan en ontvangen nu Elisa die alleen terugkomt met de constatering dat Elia's geest op hem rust. De manier waarop Elisa het land weer betreedt doet ook herinneren aan de intocht van zijn volk in het beloofde land. Het is het hoopvolle teken van een nieuw begin.

De hemelvaart van Elia

Dit bijzondere gebeuren wordt begeleid door een storm en de verschijning van vurige paarden en wagens. Beide elementen komen ook elders in het Oude Testament voor en wel als tekenen uit de hemel. De vurige paarden en wagens worden ook genoemd in 2 Kon. 6,17.

Opmerkelijk daarbij is dat ook daar melding wordt gemaakt van het voorrecht van de knecht van de profeet getuige te zijn van hun verschijning. Zo wordt hij ingewijd in het geheim van de nauwe relatie tussen God en zijn profeet.

Elisa roept bij deze indrukwekkende verschijning waarbij Elia van hem wordt weggenomen uit: 'Mijn vader, mijn vader! Wagens en ruiters van Israël!' Hij geeft een interpretatie van wat hij ziet. Hij realiseert zich dat Elia Israëls machtigste wapen was. Hetzelfde wordt ook van Elisa zelf gezegd (2 Kon. 13,14) en eveneens op het moment van zijn (naderend) afscheid van het leven. Deze titel is meer dan een spijtige constatering achteraf. Het is niet alleen iets wat men heeft verloren. Er is alle reden om aan te nemen dat men geloofde dat Elia en Elisa ook na hun afscheid van dit leven hun volk zouden kunnen bijstaan, namelijk als onderdeel van een hemelse legermacht, zoals die waarvan sprake is in 2 Kon.6,17. Niet voor niets vinden we in latere joodse tradities de hoop op Elia's terugkeer.

Elia wordt in dit hoofdstuk en ook elders afgeschilderd als een tweede Mozes. We zien dat bijvoorbeeld in de manier waarop hij de Jordaan oversteekt: hij splitst de wateren zoals Mozes dat deed bij de Schelfzee. Zowel Elia als Mozes hadden een onwillig volk te leiden. Ook in de manier waarop zij het leven verlaten hebben zij veel gemeen. Het vindt in dezelfde omgeving plaats: ten oosten van Jericho (zie Deut.34,1-6). En men vertelt dat Mozes door God zelf werd begraven. Net zoals bij Elia zorgde God voor hem ook na het aardse leven. De nauwe relatie met God wordt niet verbroken.

Bij de prediking

Wat betreft de verkondiging met het oog op de dreigende dood zal het vooral moeten gaan over wat hierboven werd opgemerkt: de hoop op God gaat over de grenzen van de dood heen. Al onttrekt zich aan ons voorstellingsvermogen wat wij daarvan kunnen verwachten. Kernachtig is dit uitgedrukt door Karl Barth: 'Der Mensch als solcher hat (. . .) kein Jenseits und er bedarf auch kein solches; denn Gott ist sein Jenseits' (*Kirchliche Dogmatik* III/2, blz. 770).

Een ander belangrijk punt uit dit verhaal is de hoop die er mag zijn op de doorgaande werking van het woord van God. Hoezeer wij vaak ook worden getroffen door het wegvallen van inspirerende voorgangers, God wil ons niet als wezen achterlaten. Hij schept steeds weer een nieuw begin, zoals ook Elisa's ambtsaanvaarding gezien kan worden als een hernieuwde intocht in het beloofde land.

31 juli 1988

zondaglezing:

2 Koningen 2
Psalm: 114,115
Torah: Numeri 30,2-16

klassiek:

psalmwoord bij de intocht: Psalm 54,6-7
bij de gaven en aan tafel: Psalm 19,9-12;
Psalm 84,4-5; Johannes 6,56
epistel: 1 Kor. 10,1-13
zondagslied: LB gezang 429, EB 548
'Wie maar de goede God laat zorgen'
evangelie: Lucas 16,1-9

in het nieuwe lectionarium:

Exodus 16,2-4, 12-15
tussenzang: Psalm 78 (R vs.24b)
(tussenlezing: Efeze 4,17.20-24)
vers voor het evangelie: Matteüs 4,4b
Johannes 6,24-35

kleur: groen

zondagsschool en kinder(neven)dienst:

2 Koningen 2

thema van de week:

van 25 tot en met 31 juli:
Opgevaren ten hemel

gebed:

(Romeins missaal)

Heer, wees uw dienaars nabij
en schenk voortdurend uw zegen
aan hen die tot U bidden.
Wij erkennen U
als onze Schepper en Leider;
vernieuw de gaven van uw schepping
en blijf begeleiden
wat Gij vernieuwd hebt.
Door onze Heer, Jezus Christus.

*(Anglicaanse en lutherse traditie,
tekst luth. Dienstboek)*

Geef ons, o Heer,
een geest, die altijd het rechte wil
en het ook volbrengt met uw hulp,
opdat wij, die zonder u niets kunnen,
kracht ontvangen
om naar uw wil te leven.
Door Jezus Christus, onze Heer.

(tekst W. Barnard)

Geef ons volop, o Heer
de adem en de geest
om te bedenken wat goed is,
recht en heilzaam,
en om dan ook
ernaar te handelen.
Zonder U kunnen wij niet zijn,
laat ons dan leven
in Uw gemeenschap
en naar Uw wil.

Voorbede gevraagd

(Oecumenische gebedskalender)
voor Birma